

UDC 342.951:351.82

Хохленко Віра Миколаївна,

старший викладач кафедри кримінального права

юридичного факультету Інституту управління та технологій

Державного університету інфраструктури та технологій,

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ ЗАМОВЛЕННЯ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито систему фінансового забезпечення підготовки фахівців за державним замовленням.

Ключові слова: фінансування, держава, методи, освіта.

Постановка проблеми. Сучасна система формування державного замовлення обумовлює розбіжності між кількістю підготовлених фахівців і реальними потребами економіки, а недосконала система управління фінансовими та матеріальними ресурсами й відсутність належної співпраці державних органів та роботодавців щодо працевлаштування випускників, які навчалися за державним замовленням, призводить до неефективного витрачання коштів державного бюджету на підготовку непотрібних фахівців. Потребують подальшого розвитку нові підходи до формування механізму державного замовлення, розробки системи управління якістю вищої освіти, визначення конкурентної стратегії організацій вищої освіти та прогнозування тенденцій їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над дослідженням окресленої проблеми працювали такі вчені як Л.О.Білова, В.І. Ковальов, Є.М.Бойко, В.І. Грушко, М.Й. Малик, С.В. Шолудченко та ін.

Постановка завдання. Дослідити сучасний стан фінансового забезпечення вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Основним інструментом державного регулювання фахового ринку праці є метод замовлень, відповідно до якого Міністерство освіти і науки України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковуються вищі навчальні заклади (ВНЗ), формують і розміщують державне замовлення на підготовку фахівців за кошти державного бюджету.³

В основі визначення обсягів фінансування виступає принцип збереження рівня фінансування минулих років, а не визначення об'єктивних потреб суспільства в освіті. Формування проектних показників державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою здійснюється лише на підставі даних ВНЗ щодо обсягів їх підготовки. Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, а також на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів встановлюються у Державному бюджеті України на відповідний рік.

Показники державного замовлення на підготовку фахівців з вищою

© Хохленко В.М., 2018

освітою формуються за рівнями вищої освіти та спеціальностями з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку і торгівлі, у порядку, встановленому законом, за участю закладів вищої освіти, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, роботодавців та їх об'єднань. Загальний обсяг державного замовлення для підготовки фахівців ступенів молодшого бакалавра, бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного та ветеринарного спрямувань) на поточний рік становить не менш як 51 відсоток кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів, які у поточному році здобули повну загальну середню освіту.

Так, інформація про обсяги розміщеного державного замовлення в розрізі закладів вищої освіти, спеціальностей і рівнів вищої освіти, крім державного замовлення, що розміщено у вищих військових навчальних закладах (закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, оприлюднюється державними замовниками на їх офіційних веб-сайтах кожного року не пізніше 1 жовтня.

Фінансування за рахунок видатків Державного бюджету України підготовки фахівців з вищою освітою за спеціальностями відповідних ступенів вищої освіти встановлюється в обсязі, необхідному для забезпечення на кожні 10 тисяч населення навчання не менше 180 студентів. При цьому обсяг видатків Державного бюджету України на поточний рік не може бути меншим, ніж обсяг видатків Державного бюджету України на минулий рік, збільшений на коефіцієнт інфляції.

Так, основними недоліками функціонування системи фінансування підготовки фахівців за держзамовленням є³:

- відсутність науково обґрунтованої методики визначення реальної потреби як державного, так і приватного секторів економіки та сфери послуг у фахівцях з різним рівнем кваліфікації та обсягів державного замовлення з урахуванням реальної ситуації на ринку праці;
- неефективне використання бюджетних коштів;³
- «ручне» управління розподілом держзамовлення між ВНЗ з боку державних замовників.

На сьогодні, актуальним є питання створення у країні сучасної ефективної системи фінансового забезпечення підготовки фахівців за держзамовленням, яка б дала можливість ефективно використовувати бюджетні кошти, та відповідала таким вимогам:

- передумовою надання освітньому закладу державного замовлення повинен стати глибокий аналіз потреби ринку праці в тих чи інших фахівцях⁵;
- створення окремого законодавчого акта щодо критеріїв, методики та механізму формування держзамовлення³;
- запровадження науково обґрунтованого прогнозування ринку праці в Україні з урахуванням реального стану та тенденцій розвитку економіки³;

- впровадження механізму фінансування непопулярних, але об'єктивно необхідних для народного господарства спеціальностей.

Аналіз загального обсягу фінансування сфери вищої освіти за минулий рік свідчить про наявність цієї сфері двох проблем. Першою проблемою є нестача коштів усередині самої системи вищої освіти. Другою є недостатня ефективність їхнього використання. Щодо другої складової йдеться про низку недоліків, а саме:

- університети як установи, що мають статус бюджетних, жорстко обмежені бюджетним законодавством щодо напрямів використання наявних у них коштів, у тому числі одержаних як гранти або зароблених самостійно;
- держава практично не фінансує капітальні видатки ВНЗ;
- чинна система державного замовлення на підготовку фахівців є неефективною, адже чисельність працівників ВНЗ прив'язується до кількості студентів, що призводить до масових скорочень у системі вищої освіти у зв'язку зі зменшенням кількості абітурієнтів, а також перешкоджає відрахуванню неуспішних студентів;
- проведений експеримент у 2016 році «місце держзамовлення йде за абітурієнтом» за яким частина місць державного замовлення та відповідне фінансування були перерозподілені на користь тих університетів, у які подали заявки про вступ абітурієнти із вищими балами ЗНО був невдалий для більшості ВНЗ країни.

Висновки. Забезпечення розвитку вищих навчальних закладів, поліпшення якості освіти потребує удосконалення діючої моделі державного замовлення та впровадження нових засад з урахуванням реальних потреб економіки.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закону України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134.
3. Прушківський В.Г. Оцінка системи фінансування підготовки вищими навчальними закладами фахівців за держзамовленням // Фінанси України. - 2011. - № 5. – С. 94-103.
4. Труфіна Ж.С., Труфен А.О. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні, стан та шляхи удосконалення [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2012_1/PDF/12tzhstshy.pdf.
5. Карбовська Л. Методичні підходи щодо удосконалення механізму державного регулювання вищої освіти [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.nbuv.gov.ua/port al/Soc_Gum/Npd/2012_1/1karbovs.pdf.
6. Бесчастний В.М. Створення нової нормативно-правової бази державного управління вищою освітою // Теорія та практика державного управління. - 2009. - № 2 (25).